

kenységbe mennek s a kiknek emlékezetét tizenként fel kellene újítani. De mivel akkor főleg műtörténelmi tanulmányaira s gyűjtői munkásságára terjeszkedtünk volt ki, — mert elég volt sokoldalú munkásságának csak egy ágát is kiemelni — ma némiképp ki akarjuk egészíteni a róla adott akkori rajzot s öt politikai és irodalmi tevékenysége oldaláról is, habár csak töredékesen, méltatni kívánók.

Tudomány és politika — e kettő vette igénybe hosszú élete folytonos tevékenységét. Korán végezve iskolát, még nem volt tizenéves, mikor egy kisebb régiségtani dolgozatával feltűnt, ámár akkor Magyarországon az archaeológiát még csak nevérol ismerték s az csak az iskolai (görög s római) archaeologia vázlatos előadására terjedt ki. Ez első dolgozatainak köszönhető, hogy midőn iskolai végzetével Német- és Olaszországban első nagyobb utazását tette, Rómában az «Istituto di Correspondenza Archeologica»-t, a még 20 évet sem töltött ifjút, tagjává választotta. Ez nagy ösztönt adott neki a tudományos munkálkodásra s ettől a dátumtól számítva ő maga is tudományos munkásságát, melynek most, április 21-kén, telt be 50 éve. Ő ezt a felszabadás jubileumot nem lakomával, hanem egy régiség tudományi nagy munkával szándékozik megünnepelni, melyben a magyarországi régész történetét s emlékeit akarja feldolgozni, azon saját tudományos elmélete alapján, melyet főnyelvében már az 1876-ban Budapesten tartott archaeologiai kongresszuson előterjesztett. A mi e tudomány fejlődéséből Magyarországon erre az ötven évre esett, abban az övé az országnak, ámár oly munkatársai voltak mint Henszlman és Römer, mint Torma Károly és Ipolyi Arnold, a két b. Nyáry, s legújabbban a veje, Hampl József és a fia P. Károly. Saját munkásságán s közvetlen buzditásain kívül azzal is használt, hogy nagybecsű archaeologiai (és műtörténelmi) könyvtárát az akadémiának adta át (később a múzeumban helyezte el) s így magántulajdonát közkinccsé tette.

A régiség tudomány azonban, a melylyel kezdette s melyhez soha sem lett hűtelen, csak egy része tudományos munkásságának. Első nagyobb művét, nyugot-európai nagy utazása után, «Tagebuch eines in Grossbritannien reisenden Ungarn» cím alatt németül írta, valamint a hazai közállapotokat ismertető leveleit is az «Augsb. Allgemeine»-ban. De ezeknek köszönhető, hogy mint egészen ifjú még, alig 24 éves korában (1838. szept. 7-kén), az akadémia lev. tagjává választotta, a hol később a nyelv- és szep. tudományi osztályba osztottat be s irodalmi tevékenységét az «Athenaeum»-ban «Esmék Magyarországtörténetének filozófiájához», az «Emlény»-ben «Népregek és mondák», az Árvizkönyvben s másutt szépirodalmi s tudományos, műveltség- és művelődéstörténelmi, irodalmi és kritikai dolgozatokkal folytatta, melyekért a Kisfaludy-társaság által is (már 1847-ben) taggá választotta. Az ötvenes években, Londonban, mint száműzött, összehasonlító nyelvtudományi tanulmányokra adta magát s a szanszkritban, az árja nyelvcsalád és törzsalakjában, nevezetes tanulmányokat tett, melyeket aztán magyar nyelvű tanulmányokkal kötött össze. Később Olaszországban a «Csillagi regéje» című elméleti allegorai meséjét írta, mely egy kis kötetre terjedt. Majd politikai-történelmi regényt írt, a Martinovich-összeesküvésről: «A magyar Jakobinusok» cím alatt (mely tárggyal később egy jeles esszé-ben is foglalkozott). Haza érkezése után parlamenti tevékenységét nagy terjedelmű journalistikai s publicistai tevékenységgel követte össze, melyet folytatni azóta sem szünt meg, mióta az aktív politikától visszalépett; az

akadémiában pedig az I. osztály elnökvé választatván, központjává lett a nyelv- és szep. tudományi munkálkodásnak; míg utóbb, első szemléhez, az archaeologiahoz térve vissza, a II. osztályba nem tette át magát, a hol az archaeologia bizottság elnökségét viseli.

Még tevékenyebb, változatosabb s zajosabb volt politikai pályája. Először az 1839/40-ki országgyűlésen jelent meg, mint Sáros vármegye szabadelvű követe, megbuktatván meggyében a konzervatív irányú gr. Dessewffy Aurélt. Az 1848-ki átalakulások, — miután a márciusi napokban kormánybiztos volt Pesten s a mozgalmat vezette is, mérsékelte is, — a külügyminiszteriumban foglalt helyet mint államtitkár, hogy az öreg Eszterházy hercegnek csak névleges kormányzata mellett ő vezesse a külügyeket, melyekre, az új alkotmány szerint, Magyarországnak is befolyást kellett gyakorolnia. De a dolgok más fordulatot vettek, s Pulszky, miután Bécsben megismerálta az októberi napokat s Pesten az ideiglenes kormányban (a honvédelmi bizottságban) mint államtitkár részt vett, Londonba ment mint a magyar kormány megbízottja. Mindent elkövetett, mint Párisban Teleki, hogy a nyugati hatalmakat beavatkozássra bírják, vagy legalább részvétre hangolják Magyarországot küzdelmei iránt. Nem rajtok mult, hogy a siker elmaradt. Kossuth is száműzésbe ment, Pulszky öt Amerikába kíséret s utazását s tapasztalatát, nevével (a magas műveltségű Walther Terézszel együtt) angolul egy érdekes könyvben megírta (1852), mely utóbb németül is megjelent. Később Olaszországba tette át lakását, s Cavourral, Mazzinival, Garibaldival szövetséget kötött. III. Napoleonnal is — hogy a külföldi udvarok forradalmi s szabadsági tendenciáit Magyarországra javára használhassa. Angliában és Olaszországban több mint tizenhat éven át folytatott politikai tevékenységét önéletrajzában maga írta meg legrészletesebben és leghívebben — önkönyvével is — s mi e nagyérdemű könyvre, mely a legvonzóbb olvasmányok egyike magyarban — utalhatunk olvasóinkat.

1866-ban nyerte meg az engedelmet a hazajövetelre: belépte a haza rég nem látott földére kettős gyászszal várta: előre jött nejét s első leányát kelle eltemetnie! — Itt Deák Ferencz kiegyenlítési eszméihez csatlakozott, úgy lévén meggyőződve, hogy hazája javát ezen az uton mozdíthatja elő. A Deák-pártnak — melynek kebelében, ugy Deák oldala mellett a tanácskozási munkában és szervezkedésekben, mint a parlamenti szónoklatok terén nagy szerepet játszott — mindvégig híve maradt s csak a fuzió után, mikor Tisza Kálmán lépett a kormányra, lépett át a közjogi alapon álló ellenzékhez. Legközelebről azonban, midőn ez ellenzék konzervatív s klerikális irányzatokkal látta kezét fogni, ő, a modern haladás és szabad eszmék embere, nyíltan szakított azzal, a nélkül, hogy egyenesen a kormányhoz csatlakozott volna. Ha a következő választásoknál csakugyan ismét fellépése fogja magát határozni, valószínűleg mint pártönkívűl fog fellépni. De mindenképp szívesen fogjuk őt látni a parlamentben — a szabadság eszméi régi, kipróbált s mindig hű bajnokát!

Még egy szót írni, politikai s társadalmi egyéniségéről. Természetessége a fesztelenség jellegét viseli magán. Modora kiméletlen, de nem veszi rossz néven, ha őt sem kímélik. Erős és csipős vitalkozó, mint a nagy debatterek; bátran méri, de el is türi a csapást vívasközben. Nem ijed meg senkitől és semmitől. Előadása, írásban és élőszóban, élénk, közvetlen, pongyolasága mellett is folyást szellemes és eszme-éberszű. Páratlan emlékező tehetségében van

óriási tudásának a titka: abból a mit látott, olvasott, gondolt, mondott és átélt (pedig mind kimerülék), semmit sem felejt el; azért a tudásnak és emlékezésnek kimeríthetetlen tárháza. Brassayval, kihez elmésségben és élességben is hasonló, ő az utolsó polyhistor. Ők ketten ha egyszer meghalnak — vajha minél később! — husz tudós tudománya száll a sirba kettejükkel!

— a —

D A L O K.

Száll a nap...

Száll a nap, száll a nap,
Reszket a fa lombja,
Fátyolát a vidék
Órangyala bontja.

Száll a nap, kél a hold,
Nyugalom a téjón,
Csak az én szememet
Kerüli az álom.

A ki soha...

A ki soha nem szeretett,
Az nem tudja, mi az élet,
A ki soha nem esalódott,
Szerelemről nem beszélhet.

Temetőbe...

Temetőbe járok,
Szép virágos hantok,
Meglátásik a jó szív
Gondozása rajtok.

Félve kérdelem: hogyha
Eltemetnek engem,
Lesz-e ki síromra
Csak egy könyvet ejtsen.

Izoldának.

Tudom, hogy véget ér
Ez a nehéz bánat,
Nem soká hullanak
Könyeim utánad.

Tudom, hogy megbánod
A mit velem tettél,
De késő a bánat,
Hajh, a sárkeresztnél.

Mert mire kinyílik
A mezők virága,
Egygyel szaporodik
Temetőnk fejtája.

LÉVALI SÁNDOR.

MARCZI BÁCISI MALMA.

Elbeszélés.

Írta SZÉPFALUDI Ó. FERENCZ.

V.

— Mit sirsz Rózi? — kérdezte a tekintetes asszony, mikor kiment a pitvarba és Peták gazda egyetlen leányát ott találta. Egész köténye nedves volt már könyeitől.

A leány nem juthatott szóhoz.
— Haza fog engem küldeni a tekintetes asszony?

— Megérdemled; de most az egyszer nem haza küldelek.

— Hát hova küld a tekintetes asszony?

— Kérő jött a házhoz az a viz el.

— Babos Marczit, az érvizi malom?

— Az; derék ember, szeret, megbecsül, jó asszony lesz belőle.

— Tekintetes asszony...

— Arra a hóborító gyereke pedig, ki csak szép piros orezádat eszokolja le, ne is gondolj. Nem jó fajta az uri fajta, megcsal az téged minden lépten-nyomon. Peták uramnak is örömet fogsz okozni. Nincs olyan leány, a ki két kézzel ne kapna a szerencsén, hogy Babos Marczit felesége legyen. A malom sem lesz már többé a miénk, Marczit megveszi; az első rátát lefizeti még ma, aztán meg majd a többit is te olyan takaros, módos molnárné leszel, hogy irygelni fog az egész falu.

Rózsika össze-visszacsókolta a tekintetes asszonynak a kezét.

— Megüzenem Marczinak, hogy holnap jöjjön el és megtartjuk a kézfogót. Jó lesz?

Rózsika nem szólt semmit, csak úgy bólintogott igent a fejével.

Ez az üzenet boldoggá tette az egész érvizi malom háztájkát. A gazda ugrándozott örömeiben; a kerekék oly szaporán forogtak, mintha szintén kedvök kerekedett volna a jó hírtől. Azok a lányok jártak legjobban, a kik most hoztak buzát az őrlebe, mert Marczit gazda minden kalácsát, puha kenyérét, szalonnáját, peccenyjét, borát előhozta és úgy kínálhatta minden jóval az őrletket. Rádásul meg is eszokolt mindeniket teljes szeretettel.

— Vig napunk van ma, leányok! — kiáltott oda a leányoknak. — Nem sokáig viseljük az árváság nyomorúságát, asszonyt hozunk a kúriába; úgy nézzetek Babos Marczira!

— Hát azért van olyan jó kedve ma Marczit gazduramnak?

— Kitaláltok!

— S ki légyen a szerencsés vászoncseléd?

— Majd megmondja Peták uram!

— A Rózi? Az bizony szép leány, nagyon szép leány. De meg talál ám akadni Marczit gazda azzal a nagy szépséggel. Nehéz lesz azt megörizni.

— Majd megörizi az a két kar!

Marczit gazda fel is kért a malomban azonnal két legényt vőfélynek, jól a szívökre kötötte, hogy ugyancsak kicsinosítsák magokat, legszebb ruhájukat öltösközzék és úgy menjenek először Peták uramhoz, aztán meg Varjas tekintetes urához, hol Rózi már várja őket.

Holnap délre rendben legyen az egész história, mert holnap aztán nagy vigság lesz a malomban; úgy megraktálja a vőfélyeket, meg a násznagyokat előre, hogy türelemmel fogják bevárni a lakodalom napját.

A vőfélyek meg is mozgattak minden fűszálát, hogy akkuratúsán állítsanak be a szép leányhoz. Gelencsér Bódinak, a szószólvőfélynek, olyan virágbokréta volt a botja végére kötve, hogy utca-hosszat, a hol végig ment, mind kiszaladtak a leányok a pitvarajtóba s úgy kérdezték: «Hova mennek kigyelmeitek azzal a szép virággal?» — «A legszebb virágszállhoz!» — «Talán bizony Peták Rózist boldogítják?» — «Látod hugom, kitaláltad; majd neked is lesz, ha megbecsülsd magad, ha épen mindjárt nem is olyan, mint Babos Marczit!» — «Hát ő a boldog? No, az isten áldja meg a guszúsát!»

Volt a kíváncsi egy kis irykedés, egy kis boszankodás, egy kis csodálkozás, hanem a felvirágzott Gelencsér Bódi ment a legszebb virágszállhoz s elmondta neki a Babos Marczit kérését.

A leány szépen megköszönte s azt mondta: «Ha az apámnak nincs a kedve ellen, meg ha Marczit gazda is szível, hát én megosztom velem az örömet és bánatot: felesége leszek!»

Többet nem is akartak a legények, mert hisz Peták uram már előbb megadta az áldását.

Mikor a vőfélyek kitétek lábokat a küszöbről, a leány nagyon sóhajtott s azt mondta: «Talán mégis jobb lesz így!»

Jobb, jobb! Azért, hogy egyszer félre sandítottál, még egyenesen is nézhetsz. Talán csak nem fogta meg az a hamis tűz egy a szivedet, hogy végig ég, mint a kétgarasos tapló. Felejtsd el azt a másikat, ki titkon csókolt; légy egészen azé, ki nem tagad meg az emberek előtt, ki felémt fölvel, az oltár előtt, az isten házában is megvallja, hogy szeret.

Belepillantott Rózsika a tükörbe és úgy elszomorodott. Az a rózsika, mely egykor arczán pirosolt, nem volt többé. Hova lett? A menyasszonyok mind ilyen halaványok? A boldogság sápadtá teszi a leányt? Rózi ugy mérgelődött, két kezét erősen odaszoritotta hófehér arcához, úgy akarta visszahozni arcza pirulását.

Minden sóhajts egy rózsalevelet szakított le arcáról! Siess derék Babos Marczit, mert nem érsz el addig a menyasszony-ágyig és koporsóvá válik első boldogságod!

VI.

Az egész falu talpon volt. Nagy nap ez a mai. A legszebb leányt viszik esküvőre. Az öreg Petáknál sürögnek a leányok, a cselédek; Varjas tekintetes ur és Klári néni minden cselédjeiket oda küldték hozzá, abba a viskóba, hadd segítse-

nek, hadd készítsenek olyan lakomát, hogy hertedhet országra szóljon. Babos Marczit, a legszébb legény, az irygelt molnár gazda vezeti oltárhoz Peták Rózisikát. Nevethetnek még az angyalok is az égbén.

Az ilyen nem mindennap történik meg a faluban, még az egyik vőfély is olyan, hogy megirigyelhetik a leányok.

Babos Marczit halálból, hogy a tekintetes asszony olyan jól végezte a dolgát és a karjai közé partfogolta Rózisikát, maga ment Béla urfához s felkérte Gelencsér Bódi mellé első vőfélynek a tekintetes urit, ki egész készséggel megígérte, hogy vezeti fogja a menyasszonyt.

A tekintetes ur és tekintetes asszony nem szívesen látta ezt a dolgot, de hát nem lehet megtagadni ezt a tisztességet. «Pedig jó volna örögem, — mondta férjének a jó Klári néni, — jó volna, ha az az imposztor fiu száz mérföldnyire lenne attól a szép lánytól!»

— Sz ha te is úgy gondold örögem, nem ígézi meg a szívet az alatt a rövid ut alatt. Meg aztán Rózi olyan hűségese, derék leány volt, hogy részünkről ez a kitüntetés jól fog esni neki is, meg a vén Petáknak is.

— «Sz ha te is úgy gondold örögem, nem bánom. Meg talán megjön annak a fiúnak is az esze; más felesége nyugalmát nem fogja háborítani.»

Elhangzott ez a szó is, csak a készülődések folytak tovább. A menyasszony hófehér ruháját, a hajába való szalagot, azt a selyem derékot, meg az arany fülönfüggőt Varjasék vásárolták. Piczi lába olyan cipőbe szorult, hogy megirigyelhetne volna akár melyik kisasszony.

Utoljára jött a nagy virágbokréta, melyet a tekintetes ur hozott a városból. Ötven forintba került; tele volt kaméliákkal, ró-sákkal, a szomszédok nem győzték eléggé bámulni. «Milyen jó, a kinek ilyen uri vőfélye van!» — mondogatták.

Babos Marczit is kitett magáért. Két lóval, sallanggal, jó kedvvel, nagy helytén érkezett a leányos házhoz és ott a nászvendégek előtt, Peták uram szemelátára eszokolt meg először gyönyörűes menyasszonyát.

Olyat csattant, mint egy ágyu és egyszerre megjött tőle a Rózsika piros színe. A pipacsot sem festették pirosabbra.

A násznap együtt volt. Mennyi sok ragyogás együtt! A nyoszolyó-lányok pántlikája végigfutotta egész természeteket, kiegészítve a sűrű hajfonalat, melyhez nem kell fodrász, hogy dús és fényes legyen.

Az első kocsiiban ült a menyasszony és az első vőfély, az urf, Béla urf. Oda huzódott egészen a menyasszony mellé és megfogta, megszorította a kezét, míg a Varjasék hintója a templom felé röpítette.

— Rózi lelkem, emlékszel-e még arra a csókra, arra az édes csókra? Miért nem fojtottalak bele, hogy ne lehettél volna másé!.. De te az enyém maradsz, oda nem adlak, ha százszor vis is más az oltár elé! Gondolj rám, ha neki vallasz hűséget. A te hűséged az enyém.

— Ne kárhoztasson el az urf!

— Üdvözítelek!

— Gonosz dolgot mivel velem!

— A szerelem nem gonoszság. Nem lehet az enyém a világtól, de azért az enyém lehetsz titokban. Oh ha mi együtt mennénk most az esküvőre!

A vőfély átölelte a menyasszonyt és megszókolta. Szerencsére nem látta senki. Mikor karjára fűzte és a templomba vezette, úgy égett az arcza a menyasszonynak, mintha felgyújtották volna.

Az emberek, a bámészködők, kik ott leselkedtek a templom ajtajában, azt mondták: milyen piros a boldogságtól!

Hát a boldogtalanságtól nem lehet valaki piros?

Béla urf, nem jó dolgot mivelsz!

— Szeretted-e ezt a becsületes leányt?

— Szeretem!

— Szeretted-e ezt a becsületes legényt?

— Szeretem!

A menyasszonyra, vőlegényre ráadták az áldást. A menyasszony hangját úgy elfojtotta az öröm: alig lehetett hallani.

A nagy lakoma után, melyet Varjas tekintetes ur adott a fiatal pár tiszteletére, a két fel-

pántlikázott ló vité a boldog mátkapárt baza. Az urf a lakomán poharat ürített a boldogságukra, melyet Marczit gazda köszönt meg és büszke önérettel azt válaszolta: «Meglesz!» Szegecs ember, honnan tudod te olyan bizonyosan, hogy «meglesz!» — Azt hiszed, óles termeted, két erős karod, nyalka bajuszod megörizi a bajt!

Más történetet ilyenkor befejeznek. Be-fejeztük-e mi is? Nem tudom. A malom, hova Babos Marczit feleségét vitte, sokat örül, nagy munkában van, ki tudja meddig bírja szuszszal?

Az érvizi malom, mely annyi árva napot megért, mit fog ezután érni? Örömet, két fiatal szív dobogását fogja hallani a zakatolás mellett. Felvidul arcza, nem fog unatozni ezután, hogy ablakaival mindig az ér vizére kell bámulnia.

Ott lesz közelebb a szerelem s a hol szerelem van, ott nincs unatkozás. Mostantól kezdve vezess naplót boldog malom. Eddigi életét árváság, unalom volt, most kezdődik az öröm. Ha eddig egy-egy őrlet hangos szava felvidámított, most teljes vídamság költözött beléd. Lásd, a feecské is hosszasan pihen most eresdeden, a bizalmas veréb oda tolakodik a fiatal menyecske konyhájára s mindjárt mellette ott van a fiatal gazda is. Nem találja helyét, mindig ott szeretne ülni a kis menyecske mellett, hogy fülébe sugja:

«Ez a boldogság!...» Egy ölelés, egy csók... Csak zakatolj boldog malom, neked nem kell mindent hallani. Majd elő az idő, mikor még zajosabb, vídámabb lesz környéked, mikor még szaporábban kell hajtogatnod kerekéidet, mert gyermekek is lesznek a háznál. Becsüld meg magadat, hogy ezt megérdemled.

— Boldog vagy-e Rózisikám?

— Boldog!

— De nem mindig szeretted engem, ugy-e?

— faggatózik a gazda.

— Ki mondta?

— Csak úgy gondolom.

— Hát kit szerettem volna?

— Azt nem tudom! No, de mindegy, most az enyém vagy, én a tied, soha sem fogjuk egymást elhagyni, soha!

A malom följegyezhetne a fiatal pár boldogságát.

(Vége köv.)

CZUCZOR GERGELYNEK EGY KIADATLAN VERSE.

Jelesinket, kivált elhunyt jelesinket illetőleg a legeszekélyebb jellemző adatot sem szabad elveszni hagynunk. E szempont indokolja jelen, magában talán csekély értékűnek látszó közleményünk.

A szabadságharc és a nemzet nagy szellemi újajbérése idejére esik Czuczornak is legényesebb költői működése. Ekkor írta meg a hatalmas, lángeszmetől áthatott «Riadót», a melyért, és más hasonló szellemű műveit, de főleg forradalmi elveiért és működéséért, börtönbe is záratott.

Budavár ostroma alatt, 1849-ben, Czuczor Gergely fogoly volt az osztráknál, a budai várban. Az ostrom kezdetén O-Budán, a Dunaparton sétált Pély Károly, péceli tanító, — kinek egy jó barátja szívessegből bírom ez adatokat és a még kiadatlan költeményt, — egy más tanítótársával honvéd-sapkában. Mi természetesebb, mint hogy az osztrák katonák meglátván őket, elfogták s honvédeknek vélvén, börtönbe vetették.

Több fiatal emberrel kerültek egy cselába, s miután nem volt annyi szék ott, hogy mindnyájan leülhettek volna, megkérték az őr, vinne még számukra valahonnan széket, mire ez eltávozván, rövid idő múlva két fehérre gyalt fenyőfaszékkal tért vissza. Pély csakhamar észrevette, hogy az egyiknek hátán valami feketéllik; fogta tehát a széket, az ablakhoz vitte, s róla a következő, irónnal és apró betűkkel írott költeményt olvasta le:

«Hogy hazámat ne szeressem,
A bírót meg ne vessem!
Hatalom nem teheti!

Hogy hazámat megtagadjam,
Megvetés jelét hogy adjam:
Azt se követelheti!

Főbe löhet, nyakaztathat,
Bírófára fülakasztathat,
Ő erősebb, tegye meg!

De az érzelem honában,
Keblem titkos templomában:
En urat nem ismerék!»

A verset mindannyian betanulták, s kíváncsian tudakozták az őről, hogy honnan hozta a székét? Azt a választ nyerték, hogy a szomszéd czellából, hol Czuczor Gergely van fogva. A költeményt tehát senki más nem írhatta, mint Czuczor.

Másnap a várat a mieink fenyegetvén, kiszabadultak, és rögtön Czuczorhoz siettek, a ki igen szívesen fogadta őket, s kérésükre, hogy ő írta-e a fönnebb említett verset, igenlelelt; sőt mutatta, hogy azonkívül még a falra is sokat írogatott.

De még ha az előadott bizonyítékokkal nem rendelkezünk is, ráismerhetnénk e sorokból arra, a ki a *„Riadót”* írta, a vakmerő, de igaz hazafira, ki még ellenségei között is kimondta bátran azt, a mit szíve érzett.

Természetes, hogy a költemény a bekövetkezett terhes viszonyok között nem lett közölvé; később pedig azért nem, mert ismerői elhaltak. En is — mint említém — Pely Károlynak egy még élő s köztiszteltben álló barátja által jutottam hozzá. Az irodalomtörténetre nézve azonban nem lehet közönyös egy oly adat, mely azonkívül hogy szabadságharcunknak is magasztos emléket képezi, a nagynevű író szellemét is jellemző vonással egészíti ki.

FÜLÖP JÓZSEF.

PULSZKY KÁROLY.

PULSZKY KÁROLY ÉS NEJE.

A sok érdemű apa mellett, ki tudományos működése fél-százados magaslátán áll, hadd emlékezzünk meg ma egyik fiáról s menyéről is. Az apa kettős nagy tevékenységén: a politikain s publicistain, — és a tudományos irodalmin, két egyenlően jeles tehetségű fia, Ágost és Károly osztoztak meg. Amaz, a budapesti egyetem jog- és államtudományi karának tanára, jogtudományi író, országgyűlési képviselő, más lapra tartozik s ezuttal épen csak említjük. Emez, a fiatalabb, mostanában üli egyik szép diadalát, a kitünően sikerült ötvösmű-kiállítás rendezésével, míg bájos neje, Márkus Emilia, a színpadon aratja legujabb sikereit.

E két fiatal alakot adjuk ma apjuk kíséretűl.

Valóban, a történeti ötvösműkiállításnál jobban egy hazai kiállításunk sem sikerült. Meszszeható iparművészeti mozzanat ez. Iparosaink tanulnak rajta, művészeink élvezik, tudósaink tanulmányozzák s a mi nagyon örvendetes: a nagy közönség is gyönyörködik benne. A kiállításnak azt a formáját, mely-

ről nagy közönségünk ismeri, berendezését, melyet a szakértők osztatlan dicsérettel illetnek, Pulszky Károly teremtette meg, kinek tevékenységét ez alkalommal a közönség előtt néhány vonással feltüntetni: örömmel ragadjuk meg a kedvezőleg kínálkozó alkalmat.

Pulszky Károly 30 éves ember. Az emigráció gyermeke. Londonban látott napvilágot 1853 nov. 9-én. A gyors felfogás, a jó szem, a műrejelök iránti élenk érzék vele született családi tulajdonsága; szélesebb európai látóköre, nagy nyelvismerete, kedvező körülmények gyümölcse. Dajkája angol volt, első tanítója Turinban francia, Domangé, a 48-diki francia forradalom egyik ismertebb alakja. Olasz levegő alatt serdült 1866-ig; a magyar eret atyai barátja, Tanárky Gyula ápolta benne.

Középiskolai tanulmányait már Budapesten végezte részint az evangélikusoknál, részint az államgymnáziumban. A Pulszkyak közös jellemvonása, a hora-fejlettség, talán egyikben sem mutatkozott oly meglepően, mint Károlyban. Mint 15 éves ifju, 1868-ban, az orvosok és természetvizsgálók flumei vándorgyűlésén az ös-kori osztály jegyzője vala s egy olasz előadásával vonta magára a közfigyelmet. 1871-ben az orvosi pályára készült, de csakhamar a tehetségeinek leginkább megfelelő szakot, a művészettörténet művelését tűzte ki főcéljául. Három évet töltött Lipcsében kiváló tanárok vezetése alatt: mint Overbeck, Springer, Voigt, a lipcsei Alma hírneves tanárai. Ugyanott a bölcsészettudori fokot is elnyerte, s ez alkalommal irt diszertációját Rafaelről széles körben elismeréssel találkozott. Hazai művészeti és tudományos mozgalmainkban 1873 óta szerepel. Az iparművészeti muzeum rendezése és lajstromozása, melynek 1881-ig őre vala, az ő érdeme; a párisi világtárlat alkalmával a magyar régiségi osztályt ő rendezte; az Esterházy országos képtár jelen felállítását s a javítási munkálatok megkezdését ugyancsak az ő nevével állanak kapcsolatban. Publikációi között nevezetes a magyarországi iparművészeti minták gyűjteménye, továbbá Rafaelről 1871-ben irt nagyobb monográfiája, mely a Rafael-irodalomban kiváló helyet foglal el s melyben ép oly alapossgot, mint éles ítéletet nyilvánítt.

P. MÁRKUS EMILIA MINT ESZTELLA „KENDI MARGIT”-BAN.

A nagy közönség Pulszky Károlyt, mint az *„Archaeologiai értesítő”* című szaklap szerkesztőjét s az *„Archaeologiai társulat”* titkárát látta eddig működni a magyar tudományosság terén; ez érdemeiért, valamint számos kötetre menő szakdolgozataiért választá meg tavaly a magyar tudományos akadémia is tagjának.

Pulszky Károlynak tudományos téren nyert sikereinél nem kisebb, hogy Márkus Emiliát meghódította, a művelt lelkű s érzelmes fiatal művésznőt, a ki már színi növendék korában kedvence volt a közönségnek, ma pedig a nemzeti színház első közt foglal helyet, kivált *„Az utolsó szerelem”* — *„A vasyáros”* és *„Kendi Margit”* női szerepeiben kivivott legujabb s még barátait is meglepő sikerei után.

Az ép oly szép mint kedves művésznő kiváló családból származik, Dunántulról, Vasmegyéből. Édes anyja Horváth Boldizsárral, e

politikai Bayard lovaggal, édes testvér. Emiliának két testvérbátyja: István, az ifjabb írói és politikai nemzedéknek az a tagja, kitől legtöbbet vártak hivatott köreink, és Miklós, a széplelkű költő, mindkettő a sír. A Márkus név szellemi fényét immár hűgük tartja fenn.

A művésznő Szombathelyt született 1861-ben, szeptember 10-én. A Márkus család szerény viszonyok között élt, s mégis minden tagja tehetségével, szíves igyekezetével érvényesítette magát. Nevelés-érdeméből a főreisz derék anyjakat illeti, kihez hasonló sok lehet, de jobb aligha. Midőn a család 1868-ban Pestre költözött, a kis Emilia kedvességével általános feltűnt ismerősei körében. Az angol kiaszonyok nevelték s midőn 15 éves korában iskolai nevelését befejezte, Kaas Ivor és bátyja, Márkus Pista buzdították színi pályára a gyönyörűen szavaló serdülő leánykát. A színi képezdében Pauley Ede és Szigeti József voltak tanárai, kik nagy jövőt jósoltak az ép oly szellemes és tanuló-kony, mint szorgalmas tanítványa. Szerepkörét egyénisége határozta meg. Első színpadi kísérletét *„Alfonz ur”*-ban, az okos kis leány szerepében, az egész közönség lelkesülten tapsolta. Az érzelmes szendék és az akaratos ártatlanságok voltak első határozott sikerei. A *„Fourchambault család”* Blanchetának s a Shakspeare Julijának színpadunkon

Dörre Tivadar rajza.

alig akadott vonzóbb személyesítője. Egész sorát említhetnők a műveknek, melyek szerepét a művésznő nem csak eljátszotta, de meg is alkotta. Legfényesebb alkotása *„A vasyáros”* Claire-je, melyben közönségünk örömmel s valódi műélvezettel ismertette föl a gondolkodó, öntudatos művésznőt.

Pulszkyk Márkus Emilia még nem érte el pályája delelő pontját; mióta 1882. június 7-én férjhez ment, folyvást szembetűnőleg halad, látóköre mindinkább szélesedik, eddigi működéséért méltán megilleti az elismerés, jövő fejlődése iránt pedig méltó várakozással van a művészetkedvelő közönség.

—ldy.—

A művésznőt két szerepében mutatjuk be. Az egyik Bartók Lajos *„Kendi Margit”* drámájában Esztella, a másik pedig *„A vasyáros”*

A SZUDÁNI HADJÁRATBÓL. — AZ ÉJJELEI HARCS MÁRCZIUS 13-ÁN TAMASINÁL.

P. MÁRKUS EMILIA MINT CLAIRE A „VASGYÁROS”-BAN.

francia drámából való. Ez utóbbi kép egy jeles francia rézmetszőnek, Guirardnak Budapesten készített tollrajza, míg az előbbi Dörre Tivadar, lapunk ismert rajzolója készítette.

LAKODALMI NÉPSZOKÁSOK ROMÁNIÁBAN.

— Eredeti levl. —

Romániában nem szoktak olyan nagy teketóriával járni el a házasság körül, mint oda haza, túl a Kárpáteken. Itt az a szokás, — talán még a szabinokról maradt ránk, — hogy még jó nyár derekán vagy ősz elején össze beszél a leendő pár, kiválasztanak egy szép hívós estét, és mikor Zmaranda, vagy bár hogy hívják, haza felé jön a mezőről, természetesen egyedül, — nem kell ide garde des dames — szépen nyakon kapja Juon vagy Nikoláj és haza viszi egyenest a férfi szülői házához, hol majd mindig igen szívesen fogadják a többi család-tagok, mert egy munkás kézzel szaporodott a család. Sokszor láttam, hogy az így *erablott* leány — könnyű Katót tánczra vinni — másnap már danolva megy az új családtagokkal dologra, mintha hónapok óta lakott volna ott. A leány családjára sem hederit többé, egész addig, míg a tengeritörésnek, ősi buzavetésnek vége nincsen; akkor kezdődik aztán a parlamentirozás. Először jön egy vén asszony: „hájde jó ne inakkám”: „béküljünk meg.” Azután jön az alku a női hozomány felett: „szesztra”; azután a kölcsönösen adandó ajándékokon szótörölődnek; a leány szülei haragosak, követelik az apának egy új inget nagy koszkot, csizmát, kacsulát, az asszonynak kivarrott inget, selyem marámát, bélelt hacuzkát és a többi, míg végre szerencsésen megalkusznak, bemennek a váro-ba, megvárosolnak mindent, az elmaradhatatlan zöld fenyőágat is, meg az aranyalakból eresztett fejdíszet a menyasszony esketésére; meghatározzák a menyegző napját, elmennek a domulle primárhoz, hol eleget tesznek a polgári házasság követelményeinek és csak azután gondolnak a templomban

esketésre. De soha nem láttam, — ámbar a polgári házasság már 1864 óta kötelező, — hogy az egyházi áldást mellőzték volna, — holott a törvény tisztán mondja, hogy a házasság törvényes voltára a polgári házasság végrehajtása nélkülözhetetlen, míg az egyházi szertartás épen felesleges.

A lakodalom igen egyszerűen megy végbe; felrakják a menyasszony hozományát egy nagy szekérre, s felülítik a menyasszonyt a tetejébe; a menyői lovas legény előkerül, körülveszik a szekeret és nyargalnak a szentgyházba — mindig vasárnap — hol aztán a pápa egybeadja a párokat, maga is ellátogatva a lakodalmas házhoz egy pohár borra. A háznál már tánczolja a órát a falu legénye, leánya jó kedvvel, néha csak egy dudaszóval, de ha telik, szívesebben egy pár hegedüs és gitáros zenéjénél. Evés fölött a zenezék — lautari — rendesen danolnak is a zenéhez, sokszor bus, máskor eleven, de néha bizony pajzán népdalokat is. Hol teremnek e nóták? ki szerzi dallamait? épen ugy nem lehet tudni, mint a mi magyar népdalainkról, de elég, hogy ha egy lautari egyszer eldanolja: már tudja az egész világ.

Egy szép kis kertbe
Hársfa tövébe
Búsan andalgok,
Réád gondolok...
Szépen, ha szeretsz — meghalok véled —
Hadd tudj a világ, hogy szerettelek! —.....

Vagy ha a primár is ott van, hát rákezdí a lautari az ő keserves bánatját panaszolni, hogy az ő Gyorgyczáját ne irassa a primár katonának, mert a nem annak való, — világosan ezekben a sok ezíra legényekben, k k itt előrehátra helytelenkednek:

Hallgasson rám, bíró uram! heje huj huj!
Ne irassa be a fiam! heje huj huj!
Mert Gyorgyczica ezermester,
Sze ne sínes: mégis vasat ver.

A lakodalom vége felé, — ugy hiszem ez a magyar menyasszony-táncznak felel meg, — elindul a völgyben, menyasszonyát kézen

fogva, a násznagy és nőrokonok vagy előkelőbb vendégek üdvözlétre. Az ara mindeniknek kezét csókol, a miért némi ajándékot kap, sokszor több aranyra menőt. Ez mindig kivétel nélkül a menyasszonyé. Ezen a pénz-n veszik az első tehenet, mert az mindig szerencseszokott lenni. Lakodalom után két hétre haza megy az új pár ebédre: a leány szüleihez, de sült tyúk, pulyka, malacz és kulaes bor nélkül soha.

Hushagyó kedden van azután a kutyalagzi. A hol csak egy kutyát előtalálnak és megfoghatják, annak a farkára mindenféle czafrangot, felfújt hólyagot, üres szardellás skatulyát, stb. kötöznek, meguprikálják és illa berek, üldözik ujjongatva. Falu-helyeken szokás még kötel közé szoritani, ott exercizotatni jó darabig, míg illendően megijed és futásnak indul, vonitva, végig a falun ki a mezőre. Az ilyen kutyáról azt hiszik, hogy többé nem vész meg; s én is hajlandó vagyok ezt elhinni, mert ha ebben a vad hájszában meg nem vészett: hiszem, hogy azután milyen-amolyan vészett-kutya-harapásnak is kiáll. FERIZ.

OSZMAN DIGNA VERESÉGE.

Szudán napról napra nagyobb főfájást okoz Angliának. A keleti részben vivot gyilkos csatáknak esz; an helyi jelentősége volt; továbbá az, hogy valódi mérszáltságot fajultak. De a lázadást nem törtek meg. Az a Nilus mentében, Khartumban, Berbernél fenyvegei Egyiptomot, s ezzel együtt az angol tekintélyt, mely vállalkozott, hogy Egyiptomban rendet csinál. Ma már Anglia az európai hatalmakat szólítja föl, hogy tanácskozzanak közös konferenciában Egyiptom szerencsétlen pénzügyi helyzetén, no meg az összes állapotokon is. Anglia arra is gondol, a mitől előbb irtóztott, hogy Szudánban rendszeres hadjáratot indít. Kérdés, hogy a nagy mulasztásokat helyre lehet-e már útni.

A szudáni hadjárat egyik része, a könnyebb, a Vörös-tenger partján, befejezetnek tekinthető. A máhdi tekintélyes, kiváló hadvezéri tehetséggel bíró sógora, Ozman Digna, ki e vidékeken az arab törzsek nagyobb részét fellázította, a második el-tebi csata után lassanként veszteti kezdé embereit s birt területet, s ma már jóformán menekült, de azért nem lehetetlen, hogy még jelentékeny szerep jut számára.

A legutolsó nevezetesebb összeütközése az angol csapatoknak e tekintélyes arab főnök csapataival márczius 12-én s a rá következő napon volt, mikor már hegyei között, saját táborához közel, keresték fel. Graham tábornok az angol csapatokkal Sznaikimból márczius 10 én indult ki s éjjel ott telepedett le, hol Baker vereséget szenvedett, az el-tebi források közelében; másnap mintegy hat angol merőlddel tovább mentek s új tanyát (zeriba) készítettek. Mivel tapasztalatból tudták, hogy az arabok éjjel nem harezolnak, a zeriba nem volt megerősített hely, egyszerűen a vidéken nagy megnyisegben termő tövises bokrokat vágták le, összehordták s azok mellé telepedtek le emberek, lovak, kocsik, öszvérek s tevék. E zeriba tehát távolról sem volt oly erős, mint Baker tábornoké. Az arabok nem támadták meg, de azért nem hagyták nyugodni, mert csaknem folytonosan lövöldöztek. A vacsora után, mely kétszersültből, egy kis ökörhüsből s whiskyből állott, alig nyugtózta végig az angol katonák a homokos földön, midőn a lövöldözések megkezdődtek. Süvöltve s ropogva jött néhány golyó feljük részint a tövises közé, részint a homokba hullva. De bár csaknem hajnalig tartott a lövöldözés, nagy kárt nem okozott s nevezetes, hogy még legbiztosabb hely volt az, mely legközelebb esett az ellen-éghez, mert a golyók nagyobb részt a tábor közepe felé hullottak le. Egyetlen ember esett el, egy egyiptomi hajesár s az is az angolok golyójától, mivel szerencsétlenségére a kerítésen kimászva kívül zajt okozott s az angolok piónnak tartották, de több állat pusztult el s néhány megsebesült. Reggel a csapatok ismét rendbe állottak s félég-meddig álmosan két oszlophan vonultak az ellenség felé. A sivatag az éjjeli harezát tünteti föl egyik képünk, a másik kép a márczius 13-iki harezot, melyben az arabok oly halálmegvételést tanúsítottak, s melyben annyian estek el a kitűnő európai fegyverek alatt.

Napfelkeltéig egyik ellenség sem közeledett egymáshoz. Ekkor látták az angolok, hogy az ellenség csak csekély számmal van, s hogy a körházat s szertárt a további lövöldözések veszélyének ki ne tegyék, az ágyukat előre vontatták s hat és hét óra közt Tamasi mellett megkezdtek a támadást. Négy óra hosszáig tartott a gyilkos harez, melynek végén az ellenség kénytelen volt visszavonulni. A lovaság üldözésére menvén, egy gránitzikla tetejéről, mintegy 180 lánny mélységben több száz kunyhót pillantott meg, melyek Ozman Digna táborát képezték. Leszállva oda azonban, a tábor csaknem egészen üresen találták. Látta, hogy az ellenség zavarodva futott meg, mivel a felszerelések szétszórvva hevertek. Megtalálták még azokat a diadaljelvényeket, melyeket előbbi győzelmekben az angoloktól nyertek. Nem messze a tábortól volt egy nyomorúságos kis falu néhány rongyos kunyhóval. Az angolok mindezt felgyújtották, állítólag azért, hogy az ellenségben félelmet keltsenek fel. Diadalittasan nézték a dombokról a tüzet s azután szép csendesen visszavonultak.

Ozman Digna működése ezzel véget ért. Nem a harez szerencse fordult el tőle, hanem az angolok tökéletesebb fegyverei s nagyobb hadi tudománya verték meg az arab vezért. De a harez még nem szűnt meg. Anglia nem használta fel győzelmét. Míg a Vörös-tenger partvidékét megbóditta, Khartum körül veszélyben van megbízottja s Khartum eleste a hadjáratnak is új fordulatot adhat.

UTI JEGYZETEK A SZOMSZÉD KELETRŐL.

Ita

DE GERANDO ATTILA.

(Folytatás.)

Április 5-én.

Több napot töltöttünk a Dardanellák szoros a zsiiai partján; most folytatjuk utunkat Szmirna felé. Szétnézék gőzöcsünk fedélzetéről, mielőtt megindulna. E csinos házior, — kék, sárga, fehér homlokzatokkal, — mely előtt sájkák sorakoznak, s mely komor erdővel végződik: a Dardanellák városa, a szoros főhelye, hol több konzul székel. Szemben, az európai parton, hatalmas vén bástyák árnyékában kis török város szerénykedik, lapos ceper-fedelevel: temetője, egy cipzuserdő, léer a tengerig. Mőgöttünk a szoros környékét képez, melynek szögletén ujkori védművek féhrélenek. Egy hajó sem mehet itt keresztül a török hatóságok engedelme nélkül; a mely azt mellezi, utána lönek, de csak puskaparral, s az illetőn, Konstantinápolyba érkeztek, méregdrágán megveszik minden lövés árá. Egyszer történt, hogy golyóval is lőttek egy szeszélyes angol kapitány gőzcsére; de szándékosan nem céloztak. Képzeltetni, hogy félt s mérgelődött az utazó közönség.

Látván e sima kék vizet, az ember nem hinné mennyire viharos néha. Beszélük, hogy itt állomásozván egy angol hajóhad (talán a krimi háborúkor), parancsnokát, egy lordot, csónakban érte utól a szelvény; a csónak felborult, a legénység a vízbe vészett, ő exzellenziája a felborult ladikra mászván, ezen lovgolt több óra hosszt, míg a kétségbeesett hajóhad, sok keresés után, ráakadt főnökére s kiszabadította kénytelenem helyzetéből.

Kiérünk a nyílt tengerbe. Légy üdvöz, ragyogó görög világ, melybe most lépünk! Ragyog a szemnek, ragyog a képzeteknek! Hiszen melyik vidékét földgömbünknek terhel több dicsőség? Ime jobbra Tenedosz hosszú sziget, rozsdaszínű márvány-szikkal: mögötte Imbrosz csúcsai domborulnak, s ezentul kilátszik Szamotracia hófede kúpjá. Baloldalt az Idahegy havas csoportja, s ettől messze délre a Czigri-dag czikázó ormái tűnnek föl a láthatár hullámos vonalán. A tenger sima, bár nem mozdulatlan: összefolyó fény- és árnyoltok rezegnek rajta, mint a moire-selyem habjai. Sötéték szélét, ott tova, légszínű pázma szegélyezi, mely az éggel összevegyül, s melyben a nagy árbócosz hajók lebegni látszanak. Másutt ezer apró ráncz borzolja a víz színét. A hol ez a napot visszatükrözi, millió fenyvontól szikrázik, melyek egye egykulnak s eltűnnek rajta; majd egy tömeggel olvadva, arany palástként lepik el. Már elhagytuk Tenedosz városát s erődjét; el a sziget deli csúcsát, mely hirtelen a tengerbe ereszkedik.

Gőzöcsünk egyiptomi hajó, s közönsége túlnyomóan keleties. Az első osztály fedélzetén kifeszített lepedőkötél sáttort alakítottak muzulmán nők számára; ezek rendre kibujnak, bokáig beburkolva; letelepednek s csacsognak. Külsőjük nem igen előkelő. Egy kis fiu, prémes kaptánban, fontoskodó önteltséggel grasszáll köztök. Egy leánya, kinek eleven, csufondáros kápecskéjét meg szeretném mosatni, mellék könyvököl, s kérdéseket intéz hozzánk törökül; taglejtésekkel felelünk, miket ő gunyolódva utánoz. Míg felállok, hogy valamit lerajzoljak, hamis kacsinással ellopja székemet. Rajzom egy csinos edényt ábrázol, melyet török nőnek a hajó párkányára helyeztek: színes foltok, virágok díszítik fehér földön.

A hajó többi részén is érdekes népség van: egy csoport, kifüggesztett paplan árnyékában, papucstalan lábakon guggolva, kártyázik; a főszereplő itten egy európaiasán öltözött serdülő ifju, ki maga is levette saruit; arczszíne barna, szeméi feketék, szája husos, piros, vonásai szabályosak; szép példány, s mégis valami kellemtelen van kifejezésében; valami számító, prózai, túlságosan praktikus, mi nem illik e korhoz. Pedig hihetőleg görög. Odább néhány rongyos öreg zsidó kuporog. Mily rondák! mily piszkosak! Az egyik imádságait motyogja. Egy muzulmán is imádkozik; talán nincs épen Mekka felé fordulva, de sebah; áhítattal ül sarkán, leeresztett térdekkel, lesütött fövel; kezei czombjain nyugosznak. Néha előre hajlik, s a földre lapul. Nem lát, nem hall; a világ eltűnt előtte. A hajó orrán más keleti alak; ruháztja fehér czondra: dolmány, bugyogó, kamási, feketével suttászóva. Hasán, nagy bőrvöben, egész fegyvertár. Hosszu, száraz, napperzselté fejét kopott turbán keríti. Összefon lábakkal ül a földön, szóltan, mozdulatlan, gondolat nélkül bámul a légebe. Nagy ritkán egy-egy szótogat hullat savanyu össze-ránczolt szájaból, melyet gyér serte környez; pajtása visszamordul. S ez emberben van mégis valami tiszteletet parancsoló. Tartása büszke, megérik rajta, hogy szabadon él, s tudna meghalni.

Elértük a trójai félsziget legdélibb pontját, a Baba nevű tengerfokot. Négyzögű mellvédés, bástyás erődöt hord; kis távolra török város, két minaret-tel. — Az ázsiai pont messze elvonul keletfelé. — Jobbra nagy sziget; festői csúcsait kék kup koronázza; ez a Mitylene. Kis előszigetek a part hosszában; kettő roppant sziklatábla, mely a tengerbe dől. Közéledika kikötő. Fenn szikkas ormok, alattuk fehér házakkal tarkázott olajerdő: legalól zöld félsziget, rajta az erősített ó-város; ettől jobbra, az öböl mentén, újabb, vidámabb háziorok. Megkerüljük a félszigetet; régies védművei mind érdekesebb alakot öltenek; kicsipkézett, napéteke falainak át fényes foltokban látszik az ég; czukordiszítésnek vélned az egészét. Ime a második öböl. Megállunk. Terrasz-os, vaserkélyes házak, kertek, sötét facsoportok, pázsitok, olajligetek: gyönyörü kép. Egy csolnak a partra visz.

Görög bérkák a kikötőben; elejük kecsesen kiemelkedik s izléssel vannak festve, szürkére, faszínű pázmával a széleken, melyet fehér és fekete vonalok szegélyeznek. Barangolunk a város menedékes utcáin; mindenütt a szép érzete nyilatkozik: apró kertek, fehér vagy veres márvány-bejárók, stb.

Egy meglehetősen ut a város fölötti dombokra viszen, honnan egy más, erdős vadonba rejtező öböl csillámlik föl. Itt fenn juhnyájak legelik a kopasz dombokat. Magános paraszt ház; megállunk, hogy az utat kérdezzük; kis fut küldnek velünk, ki megmutatja az irányt. Beáll az éj; borzasztó köves ösvényen tántorgunk lefelé. Olykor föld alatt vezetett források zuhogását halljuk. A város és kikötő sötét tömeget képeznek alattunk, szétszórt fenyvontokkal. Sem fal, sem kerítés e pusztá domboldalon; a házak egyszerűen kezdődnek, kanyargó utáikkal, itt-ott p'slogó magános lámpáikkal.

Megtaláljuk hajócsontok, ki elhozott; szép arcu ifju, feketében. Hosszu bő nadrága a térdnél föl van kötve, s szabadon hagyja láb szarait, melyekre kék harisnya feszül; derekát öv szoritja. E viselet általában az ázsiai görögöknél, s jól áll; kiemeli az idomokat, s leomló ráncaival a testtartást nemességét.

Fiatlamerünk visszavisz a gőzöcskhöz. Féltnék, hogy elszalaszt, mikor megindultunk sétánkra, mindig velünk jött; nem tudtuk meg-

kerdezni miért? (Görög tudományunk nem birt volna ily beható eszmészerét.) Egy ur megy elé, hajócsunk után szalad s felkéri, legyen tolmács; ez megáll készséggel, francziára fordítja fiatalunk aggodalmait, köszönt s elsiel. Gyakori jelenet keleten.

Szmirna, ápril 6-án.

Csöndes éj után a fedélzetre megyek: már a szmirnai öbölben hajócsunk. Bejárója eltűnt; mindenütt kopasz hegyek veszik körül, mint egy tavat. Itt jobbra két szikkas gula mered égnék; nevek: a két testvér. Odább lapos félsziget, festői várral. Ott van már Szmirna, szemben velünk, a Tmolus komor tömege alatt. A török város, hemzsegő színeivel, domboldalt borít; a görög városból, mely sokkal terjedelmesebb, csak egy fehérő házior látszik az öböl partján; mindezt hosszú bástyaöv koronázza fenn az ormokon.

Befordulunk a kikötőbe s kiszállunk. Csak mindig Törökországban vagyunk; a mint partra lépünk, zsebbe kell nyulni; valamint kifüggesztésnek passzusunkon: őt forint.

Megindulunk barangolni. Egy kis téren török fiúcskák játszanak. Rájok nézünk; mosolyognak. «Baksis!» kiált az egyik pajkosan (baksis = borraló). Nem adunk. «Baksis! baksis!» ismétli, s körülöttünk ugrándozik, még karomat is meglegyinti, szikrázó szemekkel, nevető fehér fogakkal. Kanyargó utcát követünk felfelé, ronda kis házak közt. Megnyilik egy ajtó; fekete bőru magas ember lép ki, fehér földű, vörös, sárga, kék virágú selyem zubbonyban. Azt vélnéd, Veronese egy meglevenült alakja. Tovább más szerencsen, piros atlasz ujjasban. Lassanként egész csapat gyűl össze, s látjuk, hogy temetés lesz; megindulnak sorban; többen nyitott koporsót visznek vállaikon, s benne halottat. Ez az arab negyed.

Kiértünk a házak tömegeiből; zöld domboldalt emelkedik előtünk, szaggatva köbnyakkal: fenn a vár. Szamárscorda jön le a csuszamlós uton; mindenik hátán egy rakás nehéz terméskő. Vezetőjük hátul jön, s botjával hatalmas ütést mér a szegény párak egyikére; bőriuk sűrűn keresztelik egymást a seb-forradások.

A domboldalt gyermekek, asszonyok lepik el; ülnek, mulatoznak; papiros-sárkányok lebegnek mindenfelé a kék égen; Szmirna különben a sárkányok városa: sehol nem láttam annyit. A kilátás gyönyörü: alattunk barnás féldtenger, kupok, templomtornyok, minaretok által megszakítva; fák itt-ott; a házak nagyobb része lapályban van, s ellentétet képez az öböl csöndes azurjával, melyet számtalan hajó borít. Dús növényzet a városon túl. Hegylánc rekeszti be a láthatárt.

Feljutottunk a romba dőlt vár-falakig. Egyik bástyának fele egy darabban leszakadt, s ott hever alatt. Bemelegünk egy kis csucsis kapun. Az erőd belseje nagy terjedelmű; talaja egyenetlen, szikkas, középen földalatti boitozatokba lehet pillantani, fatöngő részen keresztül. A bekerített, tornyos falak felső része eltűnt; de bizonyos magasságig mindenütt megmaradtak: roppant tömörök, lehet rajtuk sétálni. Innét egész panorámá elvezethető, mert a várdomb csaknem el van szigetelve. Keleten széles völgy nyulik a szárazföldre, méltóságos hegylánc tövében: zöldelő mezőit sűrűn szórt olajfák borzolják; keskeny folyó kanyargó végig rajta, melyet kénytelen festői ivsorsó hidal át; vízvezető csatornák maradványai.

Lemenet a zsidó városrészbe jutunk; ez nemrég leégett, s most egyenes utcákat vágnak a romokon keresztül; érdekes látni, hogy épül keleten a legtöbb ház: a földszinti rész szilárd anyagból van; a felső emeletet síru lécezekből alkotják össze, s a bejáró felett erkélyszerű kőrugású toldják meg. Ez is fából van, a lécek között vályoggal töltik meg. A tető cserép.

Találkozunk itteni zsidókkal; öltözetük keleties, élénk színű: sárga selyem-vagy mogyorószínű posztókaftánok, stb. férfiaknál és nőknél egyaránt. A nők hegyes sapkát hordanak, hajból és selyemből; nem szép.

E zsidók romlott spanyol nyelven beszélnek; Spanyolországból kerültek ide, üldözések folytán; sok köztök a csinos arc; mondják, a spanyol vér befolyása.

A szmirnai zsidók igen gyarapodnak; eddig alig voltak iskolák, de a népoktatás egyre javul náluk, tetemes áldozatokat tesznek ezért s versenytársaikat, a görögöket, túl akarják szár-

nyalni e téren. Különben a zsidók főszéke az ozmán birodalomban nem Szmirna, de Szaloniki. Itt számosak s igen gazdagok. Érdekes jelenség, mit itteniek közöltek velünk: a szaloniki zsidók, kik eddig minden idegen nyelvek közül a francziát tanulták legszorgalmasabban, pár év óta a német tanulására adták magokat; készülnek az osztrák foglalásra.

Visszatértünk a keresztény városrészebe. Egy téren, két három gyönyörű platán tövében kut, s e körül megrakodott szomjas tevék. — Itt ott börtökkel, ponyvakkal beárnyékol, szemetes, rosszul kövezett görbe utcát követünk; kétfelől zöltség, gyümölcs, s egyéb kirakatok, szabad ég alatt. Kemzseg a népség. Egy kék bugyogós bator, kedves képű szuhanc lóháton keresztül vágat a tömegben.

Kiérünk a kőpartra (quai). Ez hosszan és szélesen nyúlik el, igen alacsony, korlát nem védi s a hullám sokszor elborítja; kövezetie elég durván faragott nagy lapokból áll. A szmirnai kőpart most készült el, s hire nagy keleten; előre hallottuk már említeni.

Mikor a nap lemegy, a kőpart teli van sétálókkal; divatos európai öltözetek vegyülnek az ezer színű s alaku ázsiai viseletek közé. Néha eldöcög egy-egy szmirnai fiakkor: nagy, kétfelé nyíló zárt landauer, melyet két kis sovány ló rángat ide s tova. A kocsis többnyire vidám szuhanc, ki fel sem látszik venni fogatja komikus voltát. Egyik bérkocsi magára vonja figyelmemet. Áll; belőle kicsüng oldalt egy láb, s e láb előtt térdelő alak kuporog. Mi ez?... Vagy ugy! eszmatakarítás.

Szmirna, már mondtam, a sárkányok — és most hozzátesszem, a eszmatiszitító gyerekek városa: ezek minden zughan lábatlankodnak szijon hordozott ládájukkal, pisszentenek, intgetnek, vigyorognak. Egyet, hogy lerázzam, próbáltam lefenyképezni, bátran és nevetve állott a gép elé, mindjárt néző kör alakult, kiki beleszólt: «igy meg ugy tartsd magad; tedd szebben kezeidet, stb.»

A tömeg általában itt kellemes hatást tesz. Eleven, derült arcok, beszédes ajkak, közlékeny, sima modor, mintha mindenki, gaz-

ból. 1880-ban még csak 400 állatot vittek be, 1883-ban már 199,732-öt. A múlt évben 31 hajó-teherből csak 3 romlott el, 21 ellenben teljesen jó volt.

* Hosszu életű család él Japánban Kigoto kerület egy községében. E család tagjai közül állítólag a család alapítása ideje óta, mely K. e. 730-ban volt, egyetlen egy sem halt el száz éves kora előtt.

* A legnagyobb vasuti forgalma az amerikai városok közül Chikagónak van. Naponként nem kevesebb mint 850 vasuti vonat megy vagy jön e városnál. Ezek közt 178 rendszeres személyvonat, 218 helyi s 162 gyorsvonat.

* Boehm hazánkfia szép szobrát, mely Beaconsfield lordot ábrázolja, felállították a Westminster-templomban, Poel Robert és Canning emléksobrái közé.

* A fekete szalonöltözetet Párisban már unni kezdik a férfiak, mivel az a temetkezők s pinczerek öltözetéhez annyira hasonlít s ezért ez évben már világosabb kiaretszínű kabátokat kezdenek hordani.

* A nyilvános mesemondók intézménye még mindig igen kedvelt Japánban, bár az új szokások sok régi divatot megsemmisítettek. Magában Tokióban 600 ily utcai mesemondó (kosakusi és hanasika) van. Egy kis asztal, legyező s papírpálca képezi

A SZUDÁNI HADJÁRATBÓL. — A TAMASI CSATA.

Valóban szép sétatény, bár szebb volna, ha zsinóregyenessége helyett követné az öböl természetes görbületét. Megható látványt nyújt innét a tenger, messzeterjedő hegykoszorújával, melyet a láthatár szélén diadémszerű vonal rekeszt be: az öböl bejárájánál emelkedő felsziget.

A kőpart mentén hegyes orru fehér ladikok himbálódznak a kék habon. Túl emeletes házak sorakoznak, többnyire díszesek, némelyek faragot köböl, kávéházak, mulatóhelyek, elől kerttel, másutt üres telkek szakították meg az új sort, mely csak most, a parttal épült. Ennek kiépítése általában száz méterrel tolta előbbre a várost a tengerbe: francia mű, valamint a kikötő is, a part végében. Panaszkodnak, hogy ez szűk; szerdától szombatig, mikor megteklik hajókkal, alig lehet mozogni benne. Pedig a tengerfenék oly egyenletes, hogy akár mily messzire lehetett volna bevinni a gátokat. Különben a francia munkások és mérnökök, ittélők alatt, egészen megnyerték a lakosság szeretetét.

dag és szegény, egy közös adag természetes miveltéssel bírta. Nem csoda: mennyivel régebbi a polgárisultság keleten mint nyugaton! A be-következett hanyatlás dacára, ezen előny nem vesztetett el nyom nélkül. Innen van bizonyos egyenlőség az emberek közt, mely a kölcsönös érintkezést bizalmasabbá teszi, s egyszersmind finomabbá; itt mindenki természetesen demokratá; a fészes gög és faragatlan durvaság, mely a keresztény középkorból fejlődött társadalmak átka, itt nem sérti az embert, s a testvériség boldogító érzése lassanként elárasztja szívüket, míg a miveltebb nyugoton haszlatlan szomuzunk utána.

(Folyt. köv.)

EGYVELEG.

* Kényelmes állomás. Egy dr. Babcock nevű orvos a «New-York Herald» hírdetései közt keres egy kiváló egészségűnek látszó férfit s ugyanily nőt, hogy az ő fogadó termében az ő segítségével felgyógyult betegek szerepelt játszzanak.

* Fagyott húst az utóbbi években rendkívül nagy mennyiségben szállítanak Angliába Ausztráliá-

összes készletüket s mondókáikat, melyek közt sok hosszú régi rege is van, mind rögtönözve adják elő. A régebbi népmulatságok közül a nyilvános birkózás már kezd divatból kimenni, bár magában a fővárosban 465 birkózó van.

* Csörgő kigyó öveket hoztak divatba az amerikai nők; a kigyó testét szépen elfedik, de fejtől anyira előlérbe helyezik, mintha egészen élő lenne. E divatot egy newyorki hölgy kezdte, ki múlt nyáron az erdőben sétálva egy ily kigyót megölt s diadaljelvényül magával hozta. A furcsa divatnak oly sok követője akadt, hogy most valóságos vadászat van a csörgő kigyókra, melyeket eddig csak bódékatban mutogattak s legfeljebb olaját használták babonából a rheumatizmus ellen.

* Karthágó romjainak kiásatása Tunisz mellett gyorsan halad előre, bár a romokat roppant mennyiségű omladék s kő borítja, úgy hogy a valóságos régi városhoz csak 23 láb mélységben juthattak el. Eddig a puni korból találtak csatornákat és vízvezetéseket, melyeket a rómaiak javítottak ki, síremlékeket, egy elefántosont basreliefet a puni Juno képével, egy terrakotta női arcoképet s egy új-puni feliratot, melyet megfajtás végett Renannak küldtek el.

BUKARESTI ÉLET.

Midőn a trónörökös-pár keleti útja rendén Konstantinápolyon kívül Bukarestet is utba ejtő, csak programjának megfelelően cselekedett. A keleti élet és polgárosulás tanulmányozása nem volna teljes a román főváros sajátosságainak ismerete nélkül. Bukarest ép úgy összekötő kapocs képez a kelet és nyugat közt, túlnyomóan nyugoti színezettel, mint a hogy Konstantinápoly, a keleti jelleg túlsúlyával. A civilizáció az a vonala, mely Brassótól, Bukaresten át Konstantinápolyig vezet, fokozatosan megy át a keleti élet vegyült és kevert típusába. Ugyanazok az alakok, ugyanaz a renyhé utcai csövesek, mind határozottabb s egyénibb jellegű öltözék, a kalandosságának bizonyos romantikus csábjaival, mely a művelt nyugoti előtt szokatlannul érdekes.

A bukaresti utcai életnek néhány vonását tüntetik elő képeink, melyeknél nem csoda, hogy nagyobbára a csemege-árusok üzletköréből vannak kiragadván, mert sehol a világon nem nyalánkodnak annyit, mint Bukarestben. A sorbet, a rakit, a hala, a dulcsásza s más édesességek kőbor árusai már Brassóig is elhatolnak, s e városnak is már a keletiesség töredékes kinyomatát nyújtják; valódi hazájuk azonban Bukarest, hol alig van utca, melyben legalább egy, néha azonban több czukrászat is ne volna, minden kigondolható keleti csemegekkel, mézből, mákból, virágszörpből, stb. készítve. Igazában

megjő a külföldi váltó is. Az üzletember sajnálkozását fejezi ki, hogy a jelen körülmények között nem fizethet, hanem egyezséget ajánl 10—15 százalékra. A raktárt letart alá veszik, lefoglalják s az egyezkedési eljárás fölött hónapokig tartó illetékességi vita foly a külföldi konzulátum-

Gyümölcsárus prekupecz.

A bragsadsu.

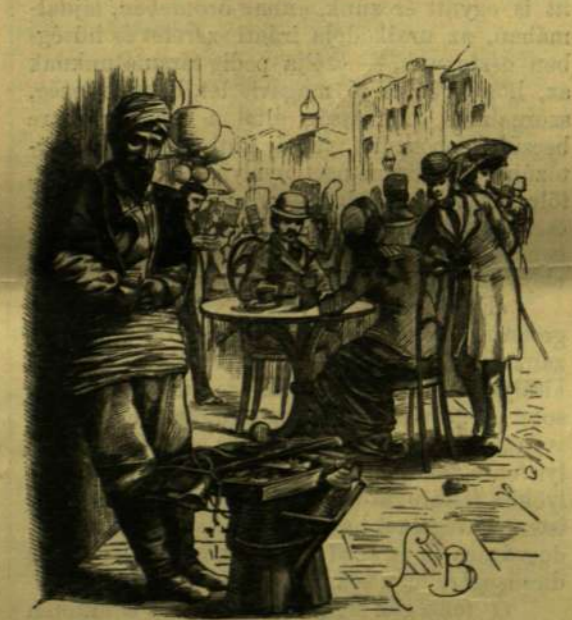
A placintár.

Tejes prekupecz.

a czukrászat Bukarestben a nyugoton egészen ismeretlen tökélyt ért el, s a czukrászdák itt ép oly megszokott üdülő s mulatóhelyek, mint másutt a kávéházak és vendéglők. A keztücs, czilinderes román gavalér szívesen nélkülözi a sör és bort, csak hogy piskótát, mézes kalácsot s egyéb czukorsüteményeket szopogathasson.

Van azonban egy más oka is az utcai kereskedés e nagy mérvű előszeretetének s ez az igazi keleti természetben gyökerezik. Mint már Konstantinápolyról szólva megjegyeztük, a keleti épen nem kereskedő faj, s ezért kedveli kiválóan az üzletnek azt a nemét, mely az utcai szatészkodásban meglehetősen lusta életet, nagy kockázatok nélkül napról-napra biztos megélhetést, kellemes ácsorgást a járdán vagy a boltajtó előtt, s kíváncsi szemeknek elég szórakoztató látványt nyújt. Nagyobb üzletágakat inkább csak zsidók üznek, s a hiányos csődtörvény elnéző jövedel mellett nem mulasztják el kiaknázni a vetkes bukás által nyújtható előnyöket, úgy hogy Bukarestben alig is meggy praktikus kereskedő-számba, a ki legalább is egyszer már be nem szüntette fizetését. Eljárásuk e tekintetben nagyon egyszerű. A gyár- vagy üzlettulajdonos egy-egy honi bankár hitellelvel ellátva külföldre utazik, s kevés készpénzzel és sok váltóra összevásárol, a mit csak lehet. Nyújtanak neki váltóhitelt, mert megelőző tudakozódásra a bukaresti bankárnál, a válasz természetesen az, hogy a kérdéses kereskedő egészen reális és megbízható egyén. Az áru megérkezik s egy része mindjárt a honi bankár követelésének fedezésére fordítatik, a többin pedig potom áron túladnak. Mikor a raktár kiürül,

A piftye-kereskedő.

sok és a belföldi hatóságok közt. Végre árverésre kerül a dolog, a mi mellett a törvényszéki illetékek, magától értetődleg, legalább harmadát elnyelik a jövedelemnek, a megmaradt csekély összeg felett pedig 7—8 százalék arányában hadd osztokodjanak a hitelezők. És hasonló üzletek napirenden vannak ugy Bukarestben, mint egész Romániában mindenütt.

Kevésbé jövedelmező, de sokkal szolidabb

Nem egyéb ez, mint a nálunk is kedvelt főtt kukorica, csak hogy nem csőtöl, hanem szemeként, két marokkal öt pársért. Özönlik a sok katona-, diák és eselédnépség az olcsó nyalánksághoz, melynél csak a «porumb»-ot — szintén elkészített kukorica — tartják izletesebbnak.

Kaszárnyák és iskolák közelében üti fel tanyáját a bragsadsu — egy fezes és szandálos török, bolgár vagy örmény, kinek bragá-ja, e pörkölt buzaizisztból készült sörhöz hasonló édes kutyvalék, különösen kocsisoknak, cseledeknek és ka'onáknak képezi kedvenc italát. Mindamellét nem tarthatná fenn magát, ha mellette rakit-tal, alba-, albiza- és agatellával is nem csábítaná magához a csiklandós inyú iskolás gyerekeket. A bragsadsu a keleti lustaságnak és flegmának megtestesülése s melancholikus arca világfájdalmat látszik visszatükrözni.

Erős konkurrencziát támaszt azonban mind az említettekkel a limonádé-árus, ki a nyilvános sétatények és köztérek megszokott alakja, vagy a dulcsásza-kereskedő, ki friss forrásvizel is csillapítja rögtön az édes nyalánkság által okozható szomjuságot. Néha egy cigány a vásári szónoklás minden mesterfogásaival köti a járókelőkre önkénteműnyű fagylaltját, adagját tizenöt parán, míg egy atletának termett egyen hét-nyolc vörös czukorbabát s husz-harmincz szem fonálra fűzött czukros (kandirozott) szőlőt kínálhat jobb sorsra érdemes üzleti komolysággal. És mindegyik szerz mégis annyit, a mennyivel, természetesen nagyon is kezdeteleg igények mellett, beérheti s még annak az égetett tökmaggal vagy török mogyoróval keres-

kedő öreg embernek is jut a bukaresti falánkság áldozatából valami, a mi mellett megélhet.

Piszkos zsidó nyakába akasztott karddal kanyarodik be az utca-szögleten. *Kasztravész* ennek becsületes neve, s nem egyéb mint egy pár savanyított uborka zöldes-kék lében uszálva. Kedve szerint halászgáthát mindenki benne, és visszalökheti, hogy izletesebb falatokat kurkászasson ki, könyökig turkálva a savanyu lében. Ép úgy jár a török is, ki szalmacukrot árul, meg a görög is, ki portékája értékével arányban nem álló metszett üvegében befőzött dióval kereskedik.

A kóbor nyalánkság-árusok csoportjához csatlakozik Bukarest utcáin a görög és a zsidó is. Hanem a zsidóknak megvan a maguk specialitásuk: a tallér-formájú, ragacsos kis makaroni-piskóták, továbbá kóser-perecek és maczesek. A görög, kit képünkön látunk, rendez és megszokott helyen állítja föl valamely kapu alatt háromlábú sütőkészülékét, s azon készíti és szolgálja föl frissen lenolaj-szagu, forró és csepegő palacsintás s pástétomait. Innen hivatalos czime is: *placintár*. Ő ért egyedül a győzeves török nemzeti cukorsütemény készítéséhez is, melyet a konstantinápolyi szerályban különösen nagyrabecsülnék.

Az igazi *placintár* egész fövel magaslik ki társai közül, de van alsóbb rendű *placintár* is, ki ökölvastag és tojásárgával jól beken lepény-nyel fején és övében kessel, kiöltözve jár házról házra. Ez újra megvetéssel tekint a sövény mellett kuporgó anyókára, ki önkészítette tészta-neműt árulgatja, vagy a piszkos, utszéli cigány-nőre, ki borsos lepényéből maga kapargatja ki a mandulát.

Tegyük teljessé a tarka-barka képet s említsük fel még a falusi pásztort, ki csak azért jö be a városba, hogy juhtejből süritett ordáját boldognak-boldogtalanannak kínálgassa, mely czélra mindkét kezében egy-egy lapos agyagtálat tart, büszkén arra, hogy a tejjazdaságnak ezt az ágát elhódíthatja a *prekupeczek* czéhetől. Egyik képünk a piftye-árust is feltünteti négy-szögletes pléhtáblájával, melyen koosonyanemű készítmények foglalnak helyet. Hanghordozása, melyvel szívetlenül kiabálja: «Piftye! Piftye!» — egészen sajátos és utánozhatatlan. Van valami benne a drótos tót pathosából, s a «Donauwasser»-t kiáltó anyókák szelíd melankoliájából. A *szalib-bal*, a porrártott szalib-gyökökből készült sűrű és sötétzürke itallal házaló bolgár is legyen itt még fölemlítve. Valódi jölteveje ő a bakternek és *birjának*, mert már korán reggel három órákor felhangzik kiáltása, s ő nyugta az első üdítő italt a nehéz éjjeli szolgálatban kifradottaknak. (B.)

A BUKARESTI ÜNNEPÉLYEK.

Bukarest, ápr. 27.

Románia azon lealazó helyzetében, melyben századokon keresztül volt a török világban, olyan demokratikussá lett, hogy még a Kuza vagy Károly uralkodásának első éveiben is, ha valami parádét kellett csapni, meglátszott rajta, hogy ehhez egyáltalán nem ért; ma már annyira kicsiszolódott e tekintetben is érteke, hogy a tegnapi napok ünnepélyei alatt sokszor azt gondoltuk, nem is Bécsben, — hol a tömegtelen katona és hivatalnok-sereg sajátos, de nem mindig barátságos színt ad az ünnepélyeknek — hanem Budapesten vagyunk. Természetesen aránylag, mert ha a király, királyné, polgárság mindent megtett is, hogy a fejedelmi vendégeket hozzájuk illően fogadják: de a hely: *Bukaresci*, az ő szük utcáival, tér-nélküliséggel, föltöte nagy hátrányra van nagyobb szerű ünnepélyességeknek, nem lehet-vén a kifejtett erőt kellően bemutatni.

Giurgiu, illetőleg Zmarda, a duna-parti kikötője Romániának, már delután 4 órákor beláthatatlan embertömegtől vellel, mely várta a trónörökös-pár érkezését. A díszesen ékesített pavillon, — a királyi vonat, — a Duna-gőzhajó-társaság hajói, — az épen itt rakodásra várakozó görög, török, angol, francia hajók beláthatatlan sora, — a román kormánytól ide rendelt «Stefan cel mare», «Mireoa», «Crivita» hadigőzcsők tetőtől-talpig fellebogozva várták a jelt, midőn a királyi vendégek megindultak Ruzsucsukból. Fájdalom, az idő nem volt kedvező. A Fekete-tengerről orkányszerű hideg szél

korbácsolta az itt négy kilométer széles Duna hajóit. Őt órákor sorakozott a három hadihajó egy-egy kilométer távolságra egymástól, és hatodfél órákor elkezdtek bömblölni Ruzsucsuk ágyai. Pár perc múlva már látható volt a bolgár fejedelmi yacht; midőn pedig már a fél Dunára ért, rákezdtek a koncertet a hadihajók és a parton fellépített ágyuk. A yacht sebesen szelte a habokat; az ágyuk egyre dühösebben bömblöttek. Egy percz alatt száz matróz mászott macska-ügyességgel a tömegtelen zászlóktól alig látszó hadihajók kötelein egész az árbczok felső csúcsáig, hol kalaplengetve üdvözöltek az érkezőket. Tetőpontját akkor érte a lelkesedés, midőn a trónörökös-pár kilépett a partra. Eget-vero hurrá! az 5-ik dorobánéz ezred zenekara, ágyubömblés közt fogadták először is Dabija generál, mint a királyi küldötte, azután Neumann konzul vezetésé alatt az osztrák-magyar telep hódolatát. A primár a város nevében értékes bokrátát nyujtott át a hercegnőnek. Ezután folytatták utjokat a főváros fele.

Károly király és Erzsébet királyné fele utjára — Cománára — elébe ment a vendégeknek. Percnyi időzés, kölcsönös szives üdvözet után folytatták utjokat Bukarest felé, hol a pályaudvarban az egész királyi ház, tábornokok, Románia érsekprimása, osztrák és magyar egy-letek üdvözlései várták. Fényesen kivilágított és fellebogozott utcákon vezeték ő fenségöket egész a királyi palotáig. Elöl, a rossz idő miatt, a királyné és trónörökös, utána negyfogatu nyitott kocsin a király, jobbján a trónörökös-szel. Polytonos örömváltagások, hurrák közt érkezett az udvari vonat a királyi palota elé. Itt egy óra múlva a katonai zenekar felvonulása következett, a mi fényesen sikerült a vakitón kivilágított palota terén.

Másnap tizenkettőfél órákor volt a küldöttségek fogadtatása. Legelő az osztrák-magyar telep üdvözlését fogadták ő fenségök. Vezetője Hercz Ödön lovag német nyelven, Vándory ur pedig magyarul olvasták fel és azután átnyujtották a díszesen, keleti stílusban kiállított hódolati iratot. A trónörökös mindenkiel hozzáalkalmazkodva társalgott és tudakozódott foglalkozásáról, körülményeiről. Majd a bukaresti magyar egytel fogadtatásá a került a sor. Ennek tiszteletbeli elnöke, Veress Sándor mérnök ur tolmácsolta hódolatát a következőkben:

«Fenséges császári és királyi trónörökös-pár! «A bukaresti magyar társulat nevében jelentünk itt meg es. és k. fenségöket üdvözölni, s mély tisztelettel, legköszöntök hódolatunkat fenségöeknek élő szóval is bemutatni.

«Társulatunk nem egyéb, mint bizonygató-tétele s kézzel fogható kifejezése azon érdemeinknek, hogy mi itt a külföldön is hű fia vagyunk szeretet hazánknak, hogy nemzetünkkel itt is együtt érzünk, annak örömeiben, fájdalmában, az uralkodója iránti szeretet és hűségben osztozunk, — czélja pedig társulatunknak az, hogy példás jó magavis-let, becsületesség, szorgalmas munkásság által a magyar névre becsületet hozzunk; tagtársainkat, hozzánk tartozóinkat pedig nemzeti nyelvű jó olvasmányok, fölolvadások, társalgás és magyar iskoláinknak csekély erőnkhez mért segélyezése által az idegen elemekbe olvasdótt s így a hazára nézve élenyészés és megsemmisüléstől megóvjuk.

«Ez a rendkívüli szerencse, hogy dicsőségesen uralkodó apostoli királyunk örökösét, hazánknak egytel leendő apostoli királyát és királyasszonyát színről-színre üdvözölhessük soha osztályrésznkül nem jutott, s talán nem is jutandó soha. Fogadják azért császári és királyi fenségök e feletti örömlükként szívünk mélyből feltörő azon forró óhajásunkat, hogy isten fenségöket hazánknak dicsőségére és boldogságára és ez által önmaguknak is örömeire és dicsőségére igen sokáig éltesse! Éljenek!»

Ő fenségök kegyesen fogadták és minden magyar szívből kiolvastott és hatásonan elmondott üdvözléset. Leereszkedő nyjasággal kérdősködött a trónörökös az itteni magyarok sorsa, viszonya és foglalkozásáról, és ha valakinek van, úgy nekünk itteni háztalan honfiaknak van okunk szívünk mélyből fölírni e ritka szerencsének, mely bennünket ő fenségök látogatásával ért; erőt, önbizalmat kellene belőle meríteni, nem pedig aljas hivalkodásból eredő egytelkenedést; ösztönartást, mivelődésre, haladásra törekvést; nem pedig főleg és nagyra-vágás születte régi viszályok felévenítését, mert ez előbb-utóbb az egésze gyászos következmé-

nyü, a kezdőre nézve pedig okvetlenül végzetes kimenetelű fog lenni.

A delutánra határozott katonai szemle a folyton csepegető eső miatt elmaradt, hanem e helyett a katonaság eléltetése volt elrendelve a királyi palota előtt, mely ő fensége a trónörökös, Károly király, valamennyi itt levő tábornokok, miniszterek és beláthatlan néptömeg jelenlétében példás renddel meg is történt. Radu Mihály, a rendőrfőnök, nagy dicséretet érdemelt ki, hogy e beláthatlan tömeg ily kis téren legkisebb rendezavarás nélkül oly példásan meg-fért, de őt illeti a dicsőség sok másért is, a mit talán más alkalommal sorolunk fel. Az este tartott és a magas vendégek tisztelőletére a nemzeti színházban rendezett udvari bál igen fényesen sikerült. Pont 9 órákor vezeté herceg Ghica Demeter a királyi és trónörökös-párt egyenesen a bálterembe. Elöl jött Károly király, jobbján a román nemzeti öltözetben ragyogó trónörökös-nővel, közvetlen utána a daliás trónörökös vezette a nyjasan mosolygó királynét, a ki szintén nemzetesen volt öltözve, és miután pár perczig fogadták a közönség hódolatát, visszavonultak a királyi páholyba, gyönyörködve az ide rendelt kalusdek mesteri tánczában. Még megvárták, míg pár órát tánczoltak a román háutvolé fiatalabb tagjai és ezzel véget ért a reánk feledhetetlen emlékü látogatás.

A trónörökös kiváló figyelemben részesítette a magyarokat. A fogadtatásnál, melynek részletei élénk benyomást tettek, leginkább a magyarokkal társalgott. Veress Sándornak meg-fogta kezét és a legmelegebb hangon szólt: «Igen szép volt, igen köszönöm!» Többekből kérdősködött magánviszonyairól, mióta lakik itt, stb. Hadd legyen itt följegyezve az is, hogy Károly király azt mondta a bukaresti magyarokról nyilvánosan: «Nagyon derék, szorgalmas, nyugalmas, hasznos emberek; nem bírom eléggé ajánlani».

FERIZ.

ZEBEHR PASA.

Ez a név egész idegessé tette az angol közvéleményt a közelebbi mult napokban. Gordon tábornok, Anglia teljhatalmu megbízottja Khartumban, az angol kormányknk Zebehr Rahama pasát ajánlotta Szudán kormányzójával, mint oly férfit, a kiben legjobban megnyugodnának Szudánban, a ki, ha valaki, leginkább helyre állíthatná a rendet. Angliában felzúdult az ellen. Hisz Zebehr pasa a rabszolgakereskedés egyik legfőbb képviselője. Gordon a szudániakat már előbb biztosította, hogysimét folytathatják a rabszolgakereskedést. Az egész humánus Európa megbotránkodott ezen. És most Gordon épen Zebehr-t ajánlotta, ugyanazt, a ki ellen ő is harczolt, mikor a rabszolgakereskedőket verték tönkre Szudánba, a kinek fia tőbe is lövette.

Zebehr évek előtt a legtekintélyesebb, leg-hatalmasabb, leggazdagabb rabszolgakereskedő volt Szudánban. Legelőször a híres német utazó dr. Schweinfurth emlékezik meg róla. Az utazó egy kis ideig otthonában Zebehr valódi vendég-szeretettel fogadta. Schweinfurth már akkor mint valami kis királyról beszélt róla. A szó szoros értelmében fejedelmi udvart tartott s a környékben rendkívüli tekintélyben részesült. 1869-ben a szudáni rabszolgakereskedők meg-tagadták az adófizetést az egyiptomi kormány-nak s ebből valóóságos lázadás keletkezett. Zebehr a felkelők élére állott, az egyiptomi kormány ellenök küldött seregét teljesen tönkretette s ez által a vidéken mint első főnök lett ismeretessé. Időközben a darfuri szudán nagy adót vetett a gabonára. Az adó a gabonánál a rabszolgakereskedőkre, mivel élelmiszeröket nagyrészt innen kapták, nagyon kellemetlen volt, s ezért Zebehr és társai hadjáratot terveztek Darfur ellen. A khedive értesülve e tervekről, felhatalmálta a nagyra-vágó rabszolgakereskedőt, bej címet adott neki s gyámolítást küldött a hadjáratra. Zebehrnek ismét szerencsése volt: a szudánt megverték, megölték, még két fia is elesett s Darfur az egyiptomi államhoz csatoltatott. Zebehr e hadjáratát pasa címet nyert, de nem kapta meg a kormánytól méltóságot, a mire vágyakozott. Ezért 1874-ben Kairóba ment s állítógat egy millió forint «borralalot» osztott szét nagyra-vágó tervei kivitele érdekében; mindhiában, a «khimai» Gordon, ki épen ez idő-ben lépett először egyiptomi szolgálatba, meg-

hiusította terveit. Zebehr elkészredett e miatt. 1878-ban titok-ban lázadást keltett Szudánban. Már elő-re meg volt állapítva, hogy az összeesküvők egy adott jelre Shaka és El-Obeid között egy ki-jelölt fánál összejöjje-nek. Küldött tehát nekik egy üzenetet, hogy «hajtsátok végre ren-deletemet, a mit a fa alatt közöltem». De hírnökét a rendelettel együtt elfogták. Gordon pasa s hadnagya Gassi a lázadókat, kik-kel élén Zebehr fia Szolimán előtt, 1880-ban megverték, Szoli-mánt is elfogták s föbe lötték. Zebehr árulá-sáért a kairói törvény-szék halálra ítélte, de a pasa nagy befolyása kieszközölte, hogy a khedive megkegyelmezett neki s azóta csöndben élt Kairóban.

Igen természetes, hogy a hatalmas férfit az egyiptomi kormány a jelen zavarok alatt is igyekezett felhasználni. Midőn a mult év november első napján Hicks pasát megverték, azt tervelték, hogy Baker mellé egyiptomi négrek s beduinokból alkotnak sereget Zebehr vezetése alatt, de a sereg nem jött létre s az öz-szegyülekezettek is csaknem egész télen tétlenül heverték a szuezi kikötőben. Gordon tábornok Khartumba jöve, újból sürgette Zebehr pasa felhasználását, látván, hogy az ő neve Szudánban még most is mily tekintélyes. A brit kormány ellenzete oly ember kinevezését, ki maga is rabszolgakereskedő volt s ez üzletet most is pártolja. Gordon pasa azonban nem vette figye-lembe ezt s saját felöltségére kinevezte őt alkormányzóknak, felhivta, hogy siessen Berberbe s teljhatalmat adott a működésre. Zebehr nem fogadta el az alkormányzói méltóságot, nem sietett segítő csapatokkal Khartumba, mint Gordon kívánta, a ki, úgy látszik, vagy nem tudta, hogy mily fölháborodást idézett elő Gordon emlegetése Angliában, vagy — a mi való-szinűbb — szorultságában az utolsó eszközt nem vethette el magától. Ugy tetszik, hogy Zebehr pasa Gordon alatt, ki ha megölésében részt vett, szolgálni nem akar s hogy megbiz-hatósága más tekintetben is kétség alá esik; azonban a dolgok, különösen az angol esapa-tonak Szukimból történt elvonulása után, Szudánban már ugy fejlődtek, hogy az egy-iptomi kormány e hatalmas embert alig nélkülözheti.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Franklin-társulat kiadásában legközlebből ismét egész sora jelent meg a hasznos és érdekes könyveknek. Első helyen említjük kitünő tudásunk és közéletünk egyik legérdemesebb bajnoka, Pulszky Ferencz önéletrajzi művének, az «*Életem és korom*»-nak második, változatlan kiadását. Ez emlékiratok, melyek egy hosszú, változatos, tevékeny s eszmékben és tapasztalatokban egyaránt gazdag életnek emlé-keit a leggyonozóbb előadásban foglalják magokban, először Ráth Mór kiadásában jelentek meg, évek során — a mint irva voltak — őt kötetben. Ez első kiadás mintegy 12 forintba került. Most a Franklin-társulat, megszerezvén a második kiadás jogát, a Franklin-könyvtárban két tömött kötetet csinált belőle, melynek ára összesen 5 frt. Pulszky élete története: ötven év a magyar irodalom és közélet, tudomány és politika történetéből s különösen az emigráció történetéről egyetlen emlékirat sem vet ennél teljesebb világot, nem ad róla részletes rajzot. Óhaj-tanók, hogy e nagy érdemű mű egyetlen magyar család asztaláról se hiányozzék s ez most a második olcsó kiadással lehetővé is van tétel.

Sorban emlékezünk meg a többi kiadványok-ról is.

A *latin nyelv szótára*, a kútfőkől, a legújabb és legjobb szótár-irodalomra támaszkodva, összeállította dr. Findly Henrik, a kolozsvári egyetem tanára, a m. tud. akad. tagja stb. Az első, igazán tu-

ZEBEHR PASA.

dományos latin-magyar szótár, mely hivatva van segédeszközül szolgálni a klasszikai tudományok új lendületének. Iskolai szótár, tankönyvek és tanulók s a latin irodalom minden barátja és művelője számára. Fájdalom, ezek száma nálunk nap-ól-napra fogy. Azért e szótár sem számíthat nagy közönségre; s ez magyarázza meg (2132 hasbna, vagyis 67 negyedrért ivre terjedő volu mellett), kissé magas árát, mely 10 frt. De a ki jó latin-magyar szótárt akar, ne sajnálja érte. Nemcsak egy életre, hanem 2-3 nemzedékre való könyv.

Szintén a klasszikai tanulmányok körében mozog dr. Hintner B. (bécsi gym. tanár) *Görög Nyelvtana és Gyakorló Könyve*, melyeket Schill Salamon (buda-pesti középiskolai tanár) fordított magyarra. Amannak ára 1 frt 60 kr, emezé 1 frt 40 kr; s a gyakorló könyv nem csak a Hintner, hanem a Curtius nyelvtanához is való s így azon iskolákban is használható, a melyek-ben ez utóbbi hiányol.

Dr. Mangold Lajos (középiskolai rendes s egye-temi magántanár) *Világtörténetének* (helyesebben «Egyetemese történet») második kötete, a Középkor, méltó folytatása a szerző ó-kori történelmének. Tömött, még sem száraz elűadás, az adatok nagy bősége, az irodalom (bibliográfia) mondhatni teljes felhasználása, világosított rajzoknál a négy nagy tér-képpel: ime e jeles tankönyv kiváló előnye. A r. Mangold történelmi könyvei a legjobbak a magok nemében. Bizonyos oldalról jött megalapozások ellenében diadalmasan kivittak elsősegüket s érdemök ma már általánosan elismert. E második rész ára 1 frt 50 kr; a mi, tekintve a legnagyobb 8-ad réthben 13 ivnyi tartalmat s a térkép-melléleteket, valóban olcsónak mondható.

Földrajzi vezérjelen, iskolai és magán-használatra, írta Erdőli János, tanító-képződei igaz-gató. Negyedik átdolgozott kiadás — a mi magában elég ajánlására. Kilencz térképpel, — melyek a szövegbe vannak nyomva, s ára csak 40 kr.

Gyakorlati német nyelvtan, kezdők számára; első rész. Írta Klingenberg Jakab. Ára köve 35 kr. E kis könyvcske egészen gyakorlati alapon készült: vagy is, egyetlen szabály sine benne, csak gyakor-latok a legkönnyebekben (az egyszerű mondaton) kezdve. Ajánlható elemi iskolákba.

A *filozófiai írók tárából*, melyet a m. tud. aka-démia támogatásával Alexander Bernát és Bánóczy József szerkesztenek, ez úttal az ötödik füzetet vesz-zük, mely Alexander Bernát akadémiai Gorove-pá-lyadíjat nyert dolgozatát: *A XIX. század pesszimiz-musa: «Schopenhauer és Hartmann»* címűt tartal-mazza. Az új filozófia legnevezetesebb jelensége van e műben azzal a viláossággal, szabotossággal, behatós s mégis vonzó előadással tárgyalva, mely e jeles fiatal filozóf-irónk sajátja. Ára 1 frt.

Nagyobb közönséget érdekel az *Utazások könyv-tára*, melyből a negyedik kötetet vesszük. Czáme: «Zájazból Khámin át Tibetbe és a Sárga folyó for-rás vidékére» Przevalszky Mikhájlóvics Nikoláj orosz ezredes harmadik útja Közép-Ázsiába. Orosz eredetűből átdolgozta Csopely László min. elnöki for-dító. Tehát Közép-Ázsiában s annak is keleti része felé járunk. Új, idegen világ, közvetlen szemlélet. Az előadást azonos, a könyvbe nyomott kép eleveníti. A közel 500 lapra terjedő nagy kötet ára 3 forint 60 kr.

Könyvű az átmenet a komoly és való hű utle-írásról, a képzeltetl termékenyített regényes uta-zásra, melyet a következők munkáiban találunk: «*Ké-raban, a casqján*», regény, írta Verne Gyula, fordí-tották György Aladár és Illéssy Piroksa. Negyvenhét képpel. E nagy érdekű, de ép oly tanulságos mű,

először a «Világkrónika» című melléklapunkban jelent meg, s most egy csinos kötetben, melynek ára 2 frt. Hiszszük, hogy szintoly szívesen fogadott olvas-mány lesz.

Szorosabban csak tudományi művek a követ-kezők:

Döntvénytar, a m. kir. kuria elvi jelentőségű határozatai. Kiadja a «Jogtudományi Közlöny» szer-kesztősége. Új folyam VI. kötet (XXXIV. folyam). Ára 2 frt.

Gazdasági Jogisme a gazdasági tanintézetek növendékei és a mezai gazdák szükségleteihez alkal-mazva. Írta dr. Haller Károly kir. egyetemi ny. r. jogtanár és a kolosmonostori kir. gazdasági intézet-ben az agrariális törvények tanára. Második bőví-tett kiadás. Ára 1 frt.

Mezei gaza népszerű vezérkönyve, a mostani viszonyokhoz alkalmazva. Földbirtokosok, gazdatisz-tek, de kiváltképen a magyar földművelő nép szá-mára. Több gyakorlati földművelő s gazdatiszt közreműködésével írta Galgóczi Károly. Ötödik ki-adásban javított és bővített dr. Farkas Mihály. Második kötet. Az állattenyésztés. Ára 80 kr.

Legutól hagyjuk a tisztán szépirodalmi s költői termékeket.

Itt van Jósika Miklós, termékeny és jeles re-gényírónk műveinek olcsó kiadásából a *Gordiusi csomó* című, eredetileg három kötetes érdekes re-gény, mely most, az egy kötetes olcsó kiadásban csak 1 frt 20 kr-ba kerül. A regény czime a bonnyolút és szövevényes csomót illeti, melyet az ügyes és lelem-nyes szerző még is erőszak nélkül s mesterileg old meg. — Itt van Black William érdekes regénye, *Joldn*, Szász Károly átdolgozásában, 23 képpel, melyet olvasónk lapunk múlt évi folyamából ismernek, de melyt másodsor is élvezettel fognak olvasni. Ára 1 frt 50 kr.

Teréz és kisebb költemények. Írta Ábrányi Emil. — Angol szokás, egy nagyobb költeményt (pl. költői beszélt) melyt magában nem tenne ki egész kötetet, előre becsútan s néhány kisebb költeménnyel meg-toldva adni az irodalmi piacra. Jó szokás, melyt nálunk eddig csak Vajda János gyakorolt. Tehetőséges fiatal költőnk, Ábrányi Emil «*Teréz»-e*, egy a szülői kényezér elől világgá ment, aztán elzúllott szegény leány története, kit egy fiatal ember egy rossz hába visz be, aztán párhajt viv érte a leány az ifjú hálaiból és szerelemből ápolja; a fiatal ember aztán magához veszi, de bele unva odahagyja, megőrül s a leány szíve megszakad. Az érzelmes, bár sikamlós történet csinosan van elbeszélve, melegen, itt-ott szenvedély-lyel színeztve s általában kisebb költői beszély-irodal-munk jobb termékei közé tartozik. Nem mondhatunk hasonlót a kötetkötő bezzó «Jónás vitéz» című kisebb költői beszélyről, mely fantasztikus történet, Hugo-viktóri pont-nal akar végződni, de éle hiányzik. Legtöbbit érnek a közevetett kisebb (lyrai) költe-mények, melyek bár többnyire elmélkedő tartalmuk, de költői melegséggel s szép formával nyerne meg. Közülök egy, az «Égy kisarádtt forrás előtt», allego-riai költemény, nagy hatással volt előadva a Kis-faludy-társaságban, de néhány (Ne sársd meg, Babérta, Kőroszlán) még sebb; a kis Szavojárd pedig igazán megható. Ábrányi Emil efajta, eszmélkedő s érzelmes lyrai verseiben valódi tehetséget, jó izlést s alkotási rutint-t tanúsít, sokkal inkább mint politikai tulzó verseiben. Az igen csinos kiállítás (kis nyolcezredben 103 lapra terjedő) kötetke ára nimes fölgyezve.

A «*Budapesti Szemle»* májusi számának gaz-dag sorozatát Beöthy Zsolt tartalmas széptani tanul-mánya nyitja meg az epikai és tragikai jellemről. Ezt követi Téglás Gábor egy nagyobb dolgozat, melyből esztalt az első rész jelenik meg «A trójai ásátások ősemberitani jelentősége» cím alatt. Vécsey Tamás jelt tanulmánya a gyülekezési szabadságról szól, a mai alkotmányunkban. Hunfalvy János egy-tesemes földrajzról, e jeles munkáról, melyből az első kötet hagyta el a sajtót, terjedelmes ismertetés és méltatás ir — s, a műből néhány részletet is közöl mutatványul. A szépirodalmi közleményeket Palfly Albert regényének («*Anyá és grófna»*) folytatása, s Lévy József «*A tetén»* című szék költeménye kép-velis: Kardos Albert pedig «*Fodori Katicza»* nép-balladát mutat be Göcsény vidékéről. Brassai Sámuel «*Nyelv és irodalom»* ezimen foglalkozik Szarvas Gábornak a «*Budapesti Szemle»*-ben megjelent «*Nyelvhibák és teendők»* cikkekkel, melyben össze-tartó munkásságra szólította föl az irodalom művelőt a nyelvrontás ellen. Az agg tudós lappráesett észre-vételekkel kíséri, hibáknak állított több kifejezést vé-delmez, s a szórendre nézve megjegyzi: első elv az, hogy a magyarban a szórendnek egyediül kulcsa a mondat hangnyomatéka. Könyvismertetés egy van a kötetben; rf ír Faulhamernek Grillparzerről szóló életrajzárol. Egy polemikus czikk is van: «Zajlások az akadémia ellen». Ebben Gy. P. utasítja vissza

